

A külföldi pedagógiai szakirodalommal való ellátottság elemzése

SONNEVEND Péter

Az állományvizsgálat, főleg országos keretben, igen fontos kérdés, de sajnos keveset foglalkoztunk vele. Igen fontos itt a megfelelő módszertan kialakítása is. SONNEVEND Péter cikke módszertani szempontból is érdekes kísérlet, kérjük olvasóink hozzászólásait.

BEVEZETÉS

A szakirodalmi bázis elemzésével ahhoz a szélesebb kutatási "irányhoz" – jelölhetnénk az oktatásügy és a könyvkultúra összefüggései megnevezéssel – kívánunk hozzájárulni, melyet az utóbbi években indítottak el, mindenekelőtt KÁROLYI Ágnes, TÁNCZOS Gábor és V. KULCSÁR Julia munkái. Károlyi (1) és Tánczos (2) a "szubjektív faktor", a pedagógus személye felől vizsgálta a kérdést, Kulcsár (3) pedig az általános és középfokú iskolai könyvtárak körülményeinek – mintavételen alapuló – tanulmányozásával az objektív helyzetet tárta fel. Jelen munkánk célja a külföldi szaktudományos terméshazai beszerzésének és gyűjteményi megoszlásának vizsgálata.

A vizsgálat előkészítéseként megfelelő szakterületi gyarapítási szakértők bevonásával vizsgálati mintajegyzékeket állítottunk össze az 1970-es könyv- és folyóirat-termésről. A kartonra jegyzett tételek hazai beszerzéséről az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusai igénybevételével nyertünk tudomást (minden tételre rávezették a lelőhelyként nyilvántartott könyvtárak kódjélét). A könyvek jegyzékénél egyedi elbírálás alapján döntöttünk arról, hogy egyes művek – egyébként azonos értékű – korábbi vagy fordított kiadásait meglévőnek fogadjuk-e el.

A szakkönyvek vizsgálati jegyzése négy világnyelv hat országa – USA, Nagybritannia, NDK, NSZK, Szovjetunió, Franciaország – nemzeti (szak)bibliográfiáinak 1970. évi pedagógiai anyagát tartalmazza (közel 900 tételt).

BEÉRKEZÉS

A gyarapításban érvényesülő tendenciák differenciáltabb megismé-
rése érdekében a könyvanyagot tematikus szakcsoportokra bontottuk.

Könyvek csoportosítása:

1. Nevelélmélet, filozófia. A kutatás módszerei, segédeszközei (kézikönyv, lexikon, bibliográfia).
2. Neveléstörténet. Jelentős nevelési rendszerek.
3. Segédtudományok (neveléslélektan, szociálpedagógia, oktatásgazdaságtan stb.).
4. Közoktatásügy, oktatási politika, közoktatási rendszerek, különféle iskolatípusok (az általános képzés iskolái.)
5. Pedagógusképzés. A pedagógus-pálya.
6. Az oktatás elmélete, módszerei, és eszközei általában. Tanterv-elmélet. Didaktika.
7. Az egyes tantárgyak oktatása (tantervek, segédkönyvek).
8. A személyiség formálása. A nevelés.
9. Iskoláskor előtti oktatás-nevelés. Családi nevelés.
10. Különleges csoportok oktatása-nevelése. Gyógypedagógia.
11. Szakoktatás.
12. Felsőoktatás.

A szakcsoportok között a beérkezés arányáttekintve (lásd.: 1. táblázat.) nincs szembetűnő eltérés; az átlagnál jobb a 2., 7. és 9. csoport gyarapítása, illetve rosszabb a 3., 5. és 11. csoportoké. A nyelvek szerinti arányok azt mutatják, hogy az orosz és francia nyelvű anyag beérkezése az átlagos közelében mozog, ennél érezhetően jobb a németé, illetve rosszabb az angolé.

TÖBBESPÉLDÁNYOK

A beérkező művek (244) összesen 344 példányban vannak meg. Egy műre átlagosan 1,41 példány jut.

A többes példányok aránya nyelvi bontásban:

Orosz	1,58	példány/tétel
Német	1,36	példány/tétel
Francia	1,36	példány/tétel
Angol	1,31	példány/tétel

1. táblázat.

A beérkezés arányai

Szakcso- port	Orosz (SZU)		Angol (Anglia, USA)		Német (NDK, NSZK)		Francia (Francia- ország)		Együtt		Beérk. %
	V.	B.	V.	B.	V.	B.	V.	B.	V.	B.	
1.	15	4	27	5	20	7	14	5	76	21	27,6
2.	9	3	22	6	14	7	10	3	55	19	34,5
3.	20	3	29	5	29	9	21	3	99	20	20,2
4.	6	3	48	10	20	5	30	11	104	29	27,1
5.	12	1	8	1	12	3	6	-	38	5	13,2
6.	28	6	42	8	24	10	9	3	103	27	26,2
7.	101	30	20	3	83	37	13	3	217	73	33,6
8.	27	5	6	-	13	8	7	-	53	13	24,5
9.	11	2	8	-	9	7	3	-	31	9	29,0
10.	12	3	3	2	21	5	12	3	48	13	27,1
11.	5	-	2	-	7	2	6	2	20	4	20,0
12.	8	2	27	5	-	-	15	4	50	11	22,0
Össz:	254	62	242	45	252	100	146	37	894	244	27,3

Beérk.

aránya % 24,4 18,6 39,7 25,3

TR 28,4 27,1 28,2 16,3

BR 25,4 18,4 41,0 15,2

V = van (a jegyzéken)

B = beérkezik

TR = a termékből a nyelvi csoport részesedése

BR = az összes beérkezett anyagból a nyelvi csoport részesedése

A szakcsoportok közül többspéldányok nagyobb számban vannak a 2., (Neveléstörténet - 1, 89), a 3. (Segédtudományok - 1, 75) és a 8. csoportnál (A személyiség formálása. Nevelés - 1, 62), a leggyengébb a 9. (Iskoláskor előtti nevelés - 1, 11), a 7. (Az egyes tantárgyak oktatása - 1, 16) és a 11. csoportban (Szakoktatás - 1, 25).

A többspéldányok száma azonban egészében csekélynek tekinthető, így a szakcsoportok eltérő mutatói nem feltétlenül szignifikánsak. A nyelvi eltérés viszont feltétlenül általános (még hozzá "konzervatív") tendenciát jelez, amely a német nyelv hagyományos prioritására épül az angollal szemben (a beérkezés mutatószáma szerint a német anyag kétszeres arányban kerül beszerzésre, mint az angol, s emellett a többspéldányok aránya is a német nyelvű anyagot támogatja). Az orosz nyelvű anyag viszonylag magasabb többspéldány aránya nem szorú magyarázatra.

A négy világnyelven beszerzett összes könyvpéldány csaknem 2/5-e (39, 5 %-a) származik a német nyelvterületről!

HAZAI MEGOSZLÁS

A 344 könyvpéldány 29 fővárosi és mindössze négy vidéki gyűjteménybe került. Összesen tehát csupán 33 könyvtár tud külföldi pedagógiai szakkönyvet kínálni az érdeklődőknek.

A 29 fővárosi gyűjteménybe kerül 329 könyvpéldány, míg a négy vidékibe 15 (fővárosi átlag: 11, 3 könyv/könyvtár, vidéki: 3, 7 könyv/könyvtár). Az orosz - angol - német - francia anyag (ebben a sorrendben) 17 - 17 - 16 - 12 könyvtárba kerül. Öt olyan intézmény mutatkozik, mely mind a négy világnyelv anyagából gyűjtött.

2. táblázat.

Legtöbb könyvvel rendelkező könyvtárak

Int. kódjel	orosz	angol	német	francia	együtt	kum. %
1. B 7 (OPKM)	50	27	85	21	183	53,2
2. B 2 (ELTE Kvtár.)	5	7	9	7	28	61,3
3. B 3 (MTA Kvtár.)	9	4	4	2	19	66,9
4. B 10 (FSZEK)	--	4	8	5	17	71,8
5. B 11 (BME Kvtár.)	7	2	3	1	13	75,6
6. B 8 (Orsz.gy. kvtár.)	2	1	1	8	12	79,1
7. D 1 (KLTE Kvtár.)	2	--	5	--	7	81,1
8. B 14 (Áll. Gorkij kvt.)	6	--	--	1	7	83,1
9. B 1 (OSZK)	1	--	4	1	6	84,9
10. B 408 (Gyógyped. Tan. Főisk.)	--	--	6	--	6	86,6

A rangsor élén álló tudományági szakkönyvtár hegemon helyzetete vitathatatlanabb: a könyvanyag több mint fele - egyben a választék háromnegyede!

– került hozzá. Így, bár az utána következő könyvtárak egyenkénti gyarapódása a 10 %-os részesedést sem éri el, a koncentráció mégis jelentősnek ítéltető: hat intézmény az összes könyvpéldány csaknem négyötödével rendelkezik. Ugyanakkor figyelemreméltó, hogy az élre került intézmények közül több az általános tudományos könyvtárak kategóriájába tartozik (MTA Könyvtára, Országgyűlési Könyvtár), nem egy fontos képző intézmény viszont szerénynek is alig mondható módon részesedik. Ennek oka elsődlegesen a gyarapítási keretek elégtelenségében kereshető.

FOLYÓIRAT-ELLÁTOTTSÁG

VÁLASZTÉK

A folyóiratok esetében a vizsgálati mintajegyzék összeállításához négy másodfoku kiadványt használtunk fel. Ezek a következők:

- az Ulrich folyóiratjegyzék (USA),
- az Education Index (USA) című szakterületi referáló folyóirat (az egy év alatt feltárt elsőfoku források – folyóiratok – kigyűjtésével),
- a Bulletin Signalétique című referáló folyóirat pedagógiai sorozata (520. sor.),
- a szovjet folyóiratanyagra vonatkozóan a Literatura po pedagogicseskim naukam című kurrens nemzeti szakbibliográfia.

Az így elkészült folyóiratjegyzék elemzéseink szerint jelentős kiegészítésre szorult, mivel a két amerikai forrás túlnyomórészt az angol nyelvterületre figyel, a francia referáló folyóirat pedig jobbra megelégszik a nyugat-európai periodikumok feltáráásával. Tekintve, hogy a Literatura... révén a szovjet anyagot felderítettük, a jegyzék kiegészítése a többi – kelet-európai – szocialista ország vonatkozásában vált szükségessé. E célból az érintett hat ország különféle folyóiratkatalógusait vettük igénybe.

A korábbi ellátottsági vizsgálatok során a folyóiratbázis fontossági csoportokba való sorolását annak alapján végezték el, hogy az adott folyóiratokat hány nemzetközi feltárást folytató referáló lap (bibliográfia) dolgozta fel (tehát: ha a négy szekundér forrásból csak egy, akkor "1-es fontosságú", ha kettő – 2-es, ha három vagy négy – 3-as fontosságú). Jelen esetben ennek az eljárásnak az érvényességét szűkíti az, hogy az eredeti jegyzék – egyéb források bevonásával – kiegészítésre szorult. Adataink így bizonyos fenntartással kezelendők. Végleges mintajegyzékünkön 473 folyóirat szerepel.

Összesen 473 folyóiratot (időszaki kiadványt) vettünk fel jegyzékünkbe. Ezek megoszlása:

1-es fontosságú (egy szekunder forrás emliti):	332
2-es fontosságú (két szekunder forrás emliti):	123
3-as fontosságú (három-négy szekunder forrás emliti):	18

BEÉRKEZÉS

3. tábla.

A folyóiratok beérkezése a származás helye és fontosság szerinti csoportosításban

Ország	1-es		2-es		3-as		Együtt		Beérkezés aránya %
	V	B	V	B	V	B	V	B	
1. USA	30	12	72	32	11	9	113	53	46,9
2. Nagybrit.	30	16	11	9	4	4	45	29	64,4
3. NDK	36	31	4	4	-	-	40	35	87,5
4. Lengyelorsz.	36	29	2	2	-	-	38	31	81,6
5. NSZK	30	21	3	3	1	1	34	25	73,5
6. SZU	13	13	14	14	2	2	29	29	100,0
7. Franciaorsz.	24	14	3	2	-	-	27	16	59,3
8. Jugoszlávia	21	9	-	-	-	-	21	9	42,9
9. Csehszl.	18	13	2	2	-	-	20	15	75,0
10. Olaszorsz.	13	4	2	-	-	-	15	4	26,7
11. Kanada	10	2	2	1	-	-	12	3	25,0
12. Belgium	7	4	3	2	-	-	10	6	60,0

V = van (a jegyzéken)

B = beérkezik

Összesen 32 ország (és néhány nemzetközi – pl. UNESCO – kiadású) folyóiratai szerepeltek a jegyzéken, a teljes kínálatból a fenti 12 állam szolgált 404 tételt (85,4 %), a beszerzett anyagból 255-öt (90,1 %).

A jegyzéken szereplő 473 periodikumból összesen beérkezik 283 vagyis 59,8 %.

Ennél valamivel jobb a fenti államok beérkezési mutatója (404-ből beérkezik 255, vagyis 63,1 %).

Harminkettő ország kínál, s husztól szerzünk be. Sajátos képet mutat azoknak az országoknak a névsora, ahonnan nem érkezik be:

- Spanyolország, Dánia, Norvégia,
- Japán, Thaiföld, Ausztrália, Új-Zéland,
- Brazília, Peru, Argentína, Mexico, Kuba.

Eszerint a pedagógiai szakirodalom szerzeményezése Európa-centrikus – kivétel csupán a két észak-amerikai ország (USA, Kanada) képez. Európai "szállítóink" között is hátrányban vannak a kevésbé ismert nyelveken publikáló országok. Természetesen ezeknek a folyóiratoknak nem lenne különösen nagy "használati" értékük, azonban az országos szakkönyvtár – a megbízható nemzetközi áttekintés érdekében – pótolhatná a hiányokat.

Ha együtt számítjuk az európai országokat, az USA-t és Kanadát, akkor innen származik a termés 94,2 %-a, illetve a beszerzett anyag 99,6 %-a (egyetlen tétellel egészül ki Indiából.)

Ha aszerint csoportosítjuk az országokat, hogy honnan kerül be legna-

gyobb hányadban a létező termés, akkor az élre a Szovjetunió kerül (100 %-os beérkezéssel!), igen jónak mondható a hét európai szocialista ország (SZU, NDK, Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, Bulgária, Jugoszlávia) mutatója: 80,4 % beérkezik, minek révén a hazánkban beszerzésre kerülő folyóirat-anyag közel fele (44,9 %-a) származik a szocialista országokból. A 13 európai kapitalista ország az átlagos körül mozog (60,7 %-os beérkezési aránnyal), innen való a beszerzett teljes mennyiség 35 %-a; a két csoport összevonása azt mutatja, hogy a magyar könyvtárak külföldi pedagógiai szakfolyóiratainak 4/5-e származik európai országokból.

A fontossági csoportosítást alapul véve az derül ki, hogy a legértékesebbnek tekinthető 3-as fontosságú periodikumok beérkezési hányada a legmagasabb (a jegyzéken szerepel 18, ebből beérkezik 16, vagyis 88,9 %), az átlagot kissé meghaladja a 2-es fontosságúak mutatója (123-ból beérkezik 75: 61 %), s az egyes fontosságúak sincsenek távol az átlagtól (332-ből beérkezik 192, vagyis 57,8 %).

A "fontos" folyóiratok (3-as: 18; 2-es; 123; együtt 141) között beérkezik tehát 91, azaz 64,5 %.

PÉLDÁNYSZÁM

A 283 beszerzett folyóiratból összesen 806 példányunk van, tehát tételenként átlag 2,84 példány mutatható ki.

A fontossági csoportok a következőképp részesednek a többpéldányokból:

- 192 db 1-es fontosságú tételből van 509 példány, vagyis 2,65 példány/tétel;
- a 75 db 2-es fontosságúból 226 példány, vagyis 3,01 példány/tétel,
- a 16 db 3-as fontosságúból 71 példány, vagyis 4,56 példány/tétel.

Ez azt bizonyítja, hogy a fontosabb folyóiratokat a hazai könyvtárak is felismerik, s a beszerzés kérdésének eldöntésekor "rájuk szavaznak".

4. tábla.

A folyóiratok megoszlása a beszerzett példányok száma szerint.

Font. csopo.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-20	20 fölötti pld. -ban
1-es	97	42	17	10	5	10	1	1	3	-	4	2
2-es	29	17	9	9	2	3	-	3	-	-	2	1
3-as	5	5	1	1	1	-	-	-	-	1	1	1
Együtt	131	64	27	20	8	13	1	4	3	1	7	4
Össz. pld.	131	128	81	80	40	78	7	32	27	10	88	104

Az 1-2 példányos zónában szerepel a beérkező tételek 68,9 %-a (195 tétel), az így képződő példánymennyiség a teljes 34,1 %-a. A 3-7 példányos zónában szerepel a tételek 27,9 %-a (79 tétel), ezekre 286 példány jut, az összes példány 35,5 %-a. A 8 vagy több példányos zónába kerül a tételek 3,2 %-a (19 tétel), ezekre 261 példány jut, az összes 32,4 %-a.

Ez a 19 nagypéldányszámu folyóirat a következőképp oszlik meg a származás helye szerint: 8 kiadvány a Szovjetunióból, 7 az NDK-ból, 2-2 pedig az NSZK-ból illetve az USA-ból való. Az 5-7 példányban beérkezők (22 tétel) származási megoszlása:

NDK — 7

Anglia — 3

SZU — 2

USA — 2

Franciaország — 2

Hollandia — 2

NSZK, Belgium, Lengyelország, Ausztria — 1-1 tétel.

A BEÉRKEZETT ANYAG MEGOSZLÁSA

A beérkező 806 példányból

— 567 példány kerül 96 budapesti gyűjteménybe (5,9 pld/kvt.);

— 239 példány kerül 60 vidéki gyűjteménybe (4 pld/kvt.),

tehát a beérkező példányok héttizede (70,34 %) van a fővárosban, a fennmaradó háromtized pedig vidéken.

A folyóiratféleségek Budapest és vidék közötti megoszlása a következő arányokat mutatja:

— csak Budapesten található meg 181 tétel, azaz	64 %
— csak vidéken található meg 5 tétel, azaz	1,8 %
— a fővárosban és vidéken is megvan 97 tétel,	34,2 %
Eszert Budapestén elérhető összesen 278 tétel,	98,2 %
illetve vidéken elérhető összesen 102 tétel,	36 %

Számításaink szerint tehát a fővárosban szinte az egész beérkező választék megkapható, s ha figyelembe vesszük a fővárosba került példánymennyiséget, akkor elmondható, hogy minden folyóiratféleségből átlag kettő példány van (278 tétel — 567 példány).

5. tábla.

**Intézmények rangsora a beszerzett folyóiratszám
nagyságrendjében.**

Sorszám	Könyvtár kódja	1-es fontosságu	2-es	3-as	Együtt	Kumulált %
1.	B 7	131	62	13	206	25,5
2.	B 2	25	16	5	46	31,2
3.	B 11	20	12	4	36	35,7
4.	Ny 53	12	9	2	23	38,5
5.	Sz 10	10	10	2	22	41,3
6.	E 2	13	4	1	18	43,5
7.	M 1	11	3	2	16	45,5
8.	B 3	14	2	-	16	47,5
9.	B 2/64	6	5	3	14	49,2
10.	D 1	8	3	3	14	50,9
11.	B 4	10	3	1	14	52,7
12.	P 2	7	4	2	13	54,3
13.	Sz 1	6	5	1	12	55,8
14.	B 408	6	5	1	12	57,3
15.	B 1005	7	4	1	12	58,8
16.	B 578	6	4	1	11	60,1
17.	B 784	4	4	1	9	61,2
18.	B 2186	2	3	3	8	62,2
19.	B 2/54	6	1	1	8	63,2
20.	B 2200	6	2	-	8	64,2

A 156 könyvtári lelőhely között öt hálózat részei fedezhetőek fel. A hálózatok adatait összevontan is kimutatjuk.

ELTE- hálózat

Központi könyvtár		46 folyóirat
21 tanszék " együtt		66 "
összesen		112 folyóiratpéldány

BME- hálózat

Központi könyvtár		36 folyóirat
7 tanszéki " együtt		12 "
összesen		48 folyóiratpéldány

KLTE - hálózat

Központi könyvtár		14 folyóirat
14 tanszéki " együtt		26 "
összesen		40 folyóiratpéldány

JATE - hálózat

Központi könyvtár		12 folyóirat
14 tanszéki " együtt		27 "
összesen		39 folyóiratpéldány

MTA- hálózat
Központi könyvtár
9 intézeti "

együtt
összesen

16 folyóirat
13 "
29 folyóiratpéldány

Hálózatszervezési kérdés, ezért itt csak felvetjük, hogy mennyiben indokolt, és kellő igényességű információellátást biztosít-e a használóknak ezanagymértékű széttagoltság?

Az 5. táblázat adatai szerint 20 könyvtár rendelkezik a beérkező példány-mennyiség közel kétharmadával (64,2 %). A husz közül 13 fővárosi, a többi 7 intézmény pedig vidéki.

Ujabb 24 könyvtárban 4-7 folyóirat van, végül a további 112 intézményben csak 1-3.

A legnagyobb intézmények tehát az összes beérkező példánynak is tekintélyes részével rendelkeznek. A fenti adatok azonban nem fejezik ki az átfedéseket, duplumpéldányokat, illetve csak hozzávetőlegesen jelzik, hogy a rangsor élén álló könyvtárak együtt mekkora választékot biztosítanak.

Következő táblázatunkkal az egyes gyűjtemények "önállóságát" vetjük ki, s ezáltal az egyedi választék együttes választékká kumulálódik. Az "önállóságot" úgy mutattuk ki, hogy a 2. helyen álló könyvtárnál (B 2) annyi tételt jelzünk, ahány ennek teljes gyarapodásából nem egyezik a listavezető választékával: 11-et. Ugyanigy folytatva: a harmadik gyűjtemény választékában további 11 tétel szerepel, mely nem jár sem a B 7-be, sem a B 2-be. (6. táblázatunkon az első öt után a két vidéki tudományegyetem összevont hálózati adataival szerepel.)

6. táblázat

A folyóiratbázis önállósága

Sorszám	Könyvtár kódja	Önálló tétel	Teljes gyarapodás	Kumulált választék 283 = 100 %
1.	B 7	206	205	72,7
2.	B 2	11	46	76,6
3.	B 11	11	36	80,5
4.	Ny 53	1	23	80,9
5.	Sz 10	2	22	81,6
6.	D 1	2	40	82,3
7.	Sz 1	3	39	83,3
	összesen:	236	412	

Csak az OPKM és a két fővárosi egyetem (EL TE, BME) központi könyvtárai mutatnak önálló profilt a szerzeményezésben: ezek a könyvtárak a teljes hazai választék négy-ötödét kínálják (80,5 %). Feltűnő a táblázaton sze-

replő többi gyűjtemény gyengesége ebből a szempontból: a négy könyvtár (-hálózat) együtt is mindössze 8 újabb folyóiratot jelez az első három intézmény választékához viszonyítva. A vizsgálati eredményeket alapul véve, illetve csak erre alapozva, azt lehet mondani egy kooperációs információellátási rendszer jelenlegi dokumentumbázisáról, hogy ez a három vezető intézményre korlátozódik.

Még pár szót a 7. táblázat számaiból kiindulva a többes példányokról. A csupasz számok szerint a hét könyvtár (-hálózat) választéka 236 folyóirat, s ezekből összesen 412 példánnyal rendelkezik. (átlag minden tételből 1,75 példány). Nem indokolják-e ezek az adatok, hogy itt az idő egy racionálisabb ellátási-feltárási rendszer kezdeményezésére? Az elkülönült intézmények helyett egy eleven, egymás eredményeire és munkájára építő együttműködési szervezet kialakítására?

A VIDÉKI VÁROSOK ELLÁTOTTSÁGÁRÓL

Az 5. táblázat husz intézménye között hat vidéki város van képviselve, s ezen túlmenően Debrecen, Szeged, Pécs és Miskolc esetében több könyvtár folyóiratszámait összegezhettük. A hat városban ilyen számítással a következő folyóiratbázis (példánybázis!) található:

Debrecen	-	53	folyóiratpéldány
Szeged	-	67	folyóiratpéldány
Pécs	-	28	folyóiratpéldány
Nyiregyháza	-	23	folyóiratpéldány
Miskolc	-	19	folyóiratpéldány
Eger	-	18	folyóiratpéldány

Ezekből – feltételesen – regionális ellátási körzeteket alkotva:

- Kelet-Magyarország (Debrecen, Nyiregyháza)	- 76
- Észak-Magyarország (Miskolc, Eger)	- 37
- Dél-Magyarország (Szeged, Pécs)	- 95

Feltűnő, hogy csak egyik város található a Dunántulon, Nyugat-Magyarország ellátása egészében megoldatlan (a szombathelyi főiskola meg erősödése a jövőben változtathat ezen).

Vizsgálati adataink szerint a fentiekén kívül 6-6 alföldi és dunántuli városban van még minimális (pár tételből álló) folyóiratbázis.

Alföld – Gödöllő

- Sáropatak
- Salgótarján
- Kecskemét
- Szentés

Dunántul – Győr

- Mosonmagyaróvár
- Sopron
- Szombathely
- Keszthely
- Kaposvár

(Megjegyzendő, hogy többségük nem is nyilvános könyvtár!)

Habár a legkisebb állományokat is feltüntettük, az eredmény nem több, mint hogy 18 vidéki város 60 gyűjteményében van külföldi pedagógiai folyóirat. Ezek szerint még 50-60 olyan vidéki város van, ahol a helyi pedagógus-társadalom nélküli a kitekintést nyújtó külföldi szakirodalmat.

ÖSSZEHAISONLÍTÓ ADÁTOK

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ az elmúlt öt-hat évben – lényegében egységes metodika szerint – hat ellátottsági vizsgálatot folytatott le. Alábbi táblázatunk a hat tudományterület vonatkozásában kimutatott beérkezési illetve átlagpéldány-arányokat összegezi. A vizsgálatok megközelítően az 1968-1970-es évek termésével való ellátottságot mutatták ki.

8. táblázat.

A hat tudományterület dokumentumainak beérkezési aránya, átlagpéldánya.

Tudományterület	Könyvek beérkezési aránya	Folyóiratok %	Könyvek átlagpéldánya.	Folyóiratok átlagpéldánya.
állam- és jogtud.	47,9	35,1	1,7	3,1
szociológia	70,7	44,5	2,6	3,9
pszichológia	36,9	38,3	2,1	3,1
geológia	29,6	59,8	1,6	3,5
építésügy	24,4	47,0	1,8	4,9
pedagógia	27,3	59,8	1,4	2,8
a hat átlaga:	39,0	47,4	1,9	3,6

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakterület külföldi irodalmi termését könyvtáraink meglehetősen egyetlenül, s főleg összehangolás nélkül gyűjtik. A vizsgálati mintajegyzékek anyagát alapulvéve, a szelektálás utáni szakkönyvmennyiség mintegy negyede (27,3%), a folyóiratoknak pedig háromötöde (59,8%) kerül beszerzésre. A hasonló módszerrel vizsgált hat tudományterület ellátottsági adatainak tükrében elmondható hogy a pedagógia könyvbeszerzése a gyengébbek, folyóiratgyarapodása viszont a jobbak színvonalán mozog. Az így nyert eredmények is nem csekély mértékben az Országos Pedagógiai Könyvtár, mint országos tudományági

sakkönyvtár létével vannak közvetlen összefüggésben. Ugyanakkor a többes-példányok – összehasonlítás szerinti – alacsony száma az intézményhálózat "vékonyságára", az egyes könyvtár típusokban szembetűnő, de különösen regionális kiépítetlenségére figyelmeztet. (Kimutattuk, hogy a 156 lelőhely közül 70 öt nagyobb hálózat tagja, a fennmaradó 86 könyvtár között nincs egyetlen középiskolai sem, – emellett az egész közművelődési hálózatból mindössze öt megyei, valamint a FSzEK és a Gorkij Könyvtár együttesen is csak 16 folyóirattal szerepel.) A szerényebb igényű helyi (városi, területi) ellátás kérdését itt csak érinthetjük, konkrét formáinak és mértékének felvázolása nem feladatunk. A tudományegyetemmel, pedagógiai főiskolával nem rendelkező városokat, területeket illetően mégis nyilvánvaló, hogy ezeken a helyeken a közművelődési és /vagy tanintézeti gyűjtemények együttműködésére épülhetne az ellátás.

A beszerzésre került szakirodalom intézményi megosztásának vizsgálata nagyfokú koncentrációt mutat. Az OPKM mindkét dokumentum típus hazai választékának háromnegyedével (könyvek 72,7%, a folyóiratok 75 százalékkal) rendelkezik. Ez a helyzet különleges felelősséget ró a szakterületi központra. Itt csak egyre utalunk: a könyvtár által kiadott Külföldi Pedagógiai Információ olyan fontos szolgáltatást jelent, hogy kívánatos lenne jelenlegi példányszámát jócskán növelve legalább minden iskolába egy-egy példányt eljuttatni, s ezzel egyidőben a KPI-t olyan mutatórendszerrel ellátni, amely biztosítaná a közlemények (témák, szerzők, stb. szerinti) visszakeresését.

Az oktatásügy, s ezen belül a pedagógiai kutatások megélénkülése újra aktuális feladattá teszi a pedagógiai információellátás terén eddig inkább szándékként, mintsem gyakorlatként jelentkező kooperációs lehetőségek összefogását, mozgásba lendülését.

A KÖNYVTÁRAK KÓDJAINAK FELOLDÁSA

Budapest:

B 2	ELTE Központi Könyvtára
B 2/54	ELTE Idegennyelvi Lektorátus
B 2/64	ELTE Neveléstudományi Tanszék
B 3	MTA Könyvtára
B 4	OMKDK
B 7	Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
B 11	Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára
B 408	Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola
B 578	Országos Pedagógiai Intézet
B 784	Népművelési Intézet
B 1005	Magyar Testnevelési Főiskola
B 2186	Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ
B 2200	Országos Vezetőképző Központ

Vidék:

Debrecen	D 1	Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára
Eger	E 2	Tanárképző Főiskola
Miskolc	M 1	Nehézipari Műszaki Egyetem

Nyiregyháza	Ny 53	Tanárképző Főiskola
Pécs	P 2	Tanárképző Főiskola
Szeged	Sz 1	József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára
	Sz 10	Tanárképző Főiskola

J E G Y Z E T E K

1. Az OPKM keretében végzett két korábbi felmérés alapján A középiskolai tanárok olvasási kulturája címmel doktori értekezést készített. – 1971-72-ben ugyanó az OPKM és a KMK megbízásából vizsgálta – 1200 személyes mintavétellel – a pedagógusok tájékozódási és könyvtárhasználati szokásait. Kutatási jelentése Pedagógusok – információ – könyvtár címmel megjelenés alatt áll.
2. A pedagógusok és a szépirodalom. Kiad. az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1972. 78 p.
3. Az iskolai könyvtárak helyzete. Felmérés 119 iskolában. Közread. a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete Piackutató Csoport. Bp. 1972. 128 p.

Periférikus kiadványfajták a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat gyakorlatára alapján

WALLESHAUSEN Gyula – ZÁCHNÉ RUTHNER Mária

Határainkon innen és túl a kiadványáradat gátjának szakadását jelzi a statisztika. A nyomdák ontják termékeiket s közöttük mind gyakoribbak az olyan kiadványtipusok, amelyek korábban csak ritkán, vagy egyáltalán nem jelentkeztek.

A válogató ilyenkor tétovázik: helyezze-e a hagyományosan (és sok energiáfordítással) leltározandó-feldolgozandó anyag kocsijára, dobja egyenesen a papirkosárba, vagy efemernek minősítve, gyűjtse, valamelyik üres polcon feltáratlanul, a szorgos, könyökvédős kutatóra bízva, hogy a poros kötetek átböngészésével bukkanjon a keresett kiadványra?

Kételye nem indokolatlan: gyakran csak utólag derül ki mi az efemer és mi a maradandó érték. De létezik-e egyáltalán efemer nyomdatermék, amelyet minden könyvtár nyugodt lelkiismerettel szemébe hajíthat? Ugy véljük nincs! A maga helyén minden kiadvány értékes lehet. Egyetlen meghívó, kalauz dokumentálja esetleg az utókor számára az adott művész tárlatát. Egy prospektus